

Legende o sv. Frančišku.

Ksaver Meško.

Frančišek in vitez Ecelino.

Donna Jakobina Settesoli, tista bogata in bogoljubna rimska plemkinja, ki ji je daroval asiški ubožček, blaženi oče Frančišek, jagnje, tako krotko in zvesto, da je spremljalo gospo povsodi, še v cerkev k molitvi in službi božji, je imela sorodnika, viteza Ecelina.

Bil je ta Ecelino mož plemenitega mišljenja in blagega srca, ki je delil siromakom s polnimi rokami. A z njegovo vero je bilo slabo, kar je donno Jakobino zelo težilo in žalostilo. Tudi ko mu je govorila večkrat z velikim spoštovanjem in s toplo ljubeznijo o asiškem svetniku, o njegovem čudežnem življenju, govorjenju in njegovih delih, jo je poslušal le z nevernimi smehljajem. Naposled pa je rekel napol dvomeče, napol nevoljno in zaničljivo: »Kakšen človek pa je ta Frančišek, ki imenuje solnce brata, brata ogenj, luno sestro, sestro vodo in vso zemljo in sestro celo strašno smrt! Kdo more in sme tako govoriti? Mislim, da le Bog, če je, ali — norec.«

Ko je večkrat ponavljal te svoje dvome in je govoril o asiškem svetcu le z nevoljo, mu je donna Jakobina prigovarjala tako ljubeznivo in potrpežljivo, kakor je znala le ona:

»Dragi bratranec, pa pojdi kdaj v Asisi, in morda boš sodil o očetu Frančišku drugače.«

In nekoč se je vitez res nenadoma odločil: »Pa grem! Kaj pa je na tem? Malo zabave bo.«

Bila je pa v tistem času v Rimu, v predmestju onstran Tibere, pod Janiklom, mala cerkvičica. V ti cerkvičici je stolovala v temačni, a ves dan od mnogih sveč razsvetljeni kapelici stara, čudodelna slika Matere božje.

Lice Madonnino je bilo čisto črno, kakor da je bila Mati božja rojena Zamorka. A navzlic temu je bilo tako milo in sladko, da se ga verniki niso mogli nagledati. In kar je bilo najlepše in najčudovitejše na sliki: oči je imela tako žive, lepe in globoke, da so prihajale mnoge tudi povsem posvetne mlade žene, kadar so začutile v sebi skrivnost drugega življenja, v kapelico samo zato, da so strmele tam dolgo v te čudežne oči, z nado in s toplo željo v srcu, naj bi imel tudi njih otrok, ki bo rojen šele čez mesece, tako krasne oči. Pobožne duše pa so hodile klečat in molit pred Madonno, ker je bilo znano, da je ta črna Madonna pomagala

že neštetim, čestokrat pomagala na prav čudežen način.

Do te Madonne je gojila veliko zaupanje in veliko ljubezen tudi donna Jakobina Settesoli. Pa je znosila nekaj težkih sveč pred njen prestol in je preklečala mnogokatero uro v njenem svetišču, proseča jo, naj ona izprosi pri Bogu nevernemu bratrancu milost spoznanja in izpreobrnjenja.

Zato se je, ko je vitez Ecelino nepričakovano izjavil: »Pojdem v Asisi,« razveselila v srcu: »Transtiberska Madonna je pomagala!«

In ko se je bratranec napravljal na pot in ko je že odšel iz Rima, je prišla donna Jakobina vsako popoldne k Madonni in jo je prosila s toplo gorečnostjo in z velikim zaupanjem, naj ona, premožna Gospa in Kraljica, pomaga, da bo njegova pot blagoslovljena, in da spozna svetost in božje poslanstvo Frančiškovo in se vžge ob plamtečem duhu asiškega svetnika in ob goreči njegovi pobožnosti.

In Madonna res ni zavrgla prošenj svoje častilke.

Izprosila je pri svojem božjem Sinu vitez Ecelinu neobično milost: Da bo, kadar pride v Asisi, gledal Frančišku v srce do dna, kakor v čist studenec, in bo videl in spoznaval vse njegove misli in slišal vse v globočini srca šepetane besede. In da bo razumeval vse tajno šumenje drevja, govorjenje živali in vse druge vsem živim ljudem skrite in neumljive glasove vsega stvarstva.

Medtem je bil Ecelino na poti v Asisi.

A med potjo se je preoblekel, si zmršil lase in pustil lice neumito, da pride pred Frančiška ubog, neznamen romar, navaden pocesten popotnik, ne vitez in bogat plemenitaš.

Frančišku pa je bilo od Boga razodeto, kdo da pride k njemu ta in ta dan, v taki in taki obleki. Ni mu pa bilo razodeto, čemu in s kakim namenom da rimski vitez prihaja k njemu.

Šlo je na večer, ko je priromal Ecelino proti cerkvičici »Marije pri angelih«.

Frančišek je sedel baš pod starim oranžnim drevesom, ko je prišel Ecelino.

Oranža je cvetela. Ecelinu se je zazdelo, ko je postal na cesti, da ne bi v premišljevanje pogrez-

njenega moža motil, kakor da se boči nad slabotnim menihom čudovit belozelen baldahin.

Cvetje je bilo že docvetelo in dozorelo. Že so se posamezni lističi luščili iz cvetov. Odpadali so počasi, v kratkih odmorih drug za drugim, kakor bi se odlepljali od vej majhni beli metuljčki in bi polagoma, kakor v sanjah rftotali navzdol.

Ecelino je opazoval z začudenjem, kako se vrte in plavajo vsi lističi proti Frančišku, tudi oni s skrajnih zunanjih vršičkov. Padajo mu na glavo, na črne lase in na nekoliko zagoreli, a blede, malce upadli obraz; drugi na goli vrat; tretji na roke, počivajoče na kolenih, nežne kakor cvetlični lističi sami, bele, kakor se jih ne bi nikoli doteknili paleči žarki umbrijskega solnca; četrtri na drobni, ozki nogi, beleči se kakor dva bela žarka izpod stare razkave halje. In videl je, kako ga vsi božajo in mu kakor v velikem spoštovanju in vroči ljubezni poljubljajo lase, lice, vrat, roke in noge. In s še večjim začudenjem je slišal, kako mu vsi lističi govore z neskončno tihimi, pojočimi glasovi:

»Brat naš, brat naš Frančišek, pozdravljen!«

In nad Frančiškom, v drevesu, je pelo, kakor da pojo vse veje in pozvanjajo skritim zlatim zvončkom slično vsi listi in vsi cveti v čudežno sladkih melodijah:

»Brat naš, ljubi naš Frančišek — Frančišek, pozdravljen!«

Pa sta prileteli na oranžo dve senici. Sedli sta povsem gori na vrh drevesa. Od tam sta skakljali z veje na vejo, niže, vedno niže. Na vsaki sta se kakor vrlo vzgojeni mladi gospodični priklonili menihu pod drevesom in na vsaki sta zapeli s kipečim glasom: »Brat naš, Frančišek, pozdravljen!« Na najspodnji veji, tik nad glavo svetnikovo, sta se priklonili trikrat zaporedoma in sta zaprosili s še bolj nežnim, s še bolj ljubečim glasom: »Brat Frančišek, ti blagi, dragi, blagoslovi naju!«

In Ecelino je videl, kako je Frančišek dvignil mili obraz s krasnim profilom in od ljubezni sevajoče oči. In slišal je, kako njegov otroško nežni pogled blagoslavlja drobni ptici, in kako ju blagoslavlja vse njegovo radostno srce: »Mir Gospodov z vama, sestrici! Blagoslovi vaju Gospod Bog in vaju varuj vso noč vsega hudega od ljudi in živali roparic. Pojdita v miru, spita sladko, da jutri spet hvalita Boga, Gospoda predobrega. Lahko noč!«

In ptički sta v kipeči radosti zažvrgoleteli: »Povrni ti Bog tvoj blagoslov, brat Frančišek, ti predobri! Lahko noč!«

In odpluli sta skozi mirni zrak v daljavo, srečni in radostni bolj, nego če bi jima bil nasul najtečnejšega zrnja.

A komaj sta odleteli, se je hipoma prisukal od nekod iz vej povsem rumen metulj. Plahetal je pred Frančiškom z nežnimi perutnicami, kakor bi jih sklepal k molitvi in jih spet odklepal. Zibal se je gori in doli, sem in tja, kakor da hoče pokazati menihu vso svojo umetnost. Naposled pa je zaprosil tudi on in se sladkal s čudovito tihim, prenežnim glasom: »Frančišek, brat, ti sladki, blagoslovi me, preden zaide solnce.«

Ljubeči pogled menihov se je uprl v vitkega letalca, drobne ustnice so se mu nalahko razmeknile, kakor bi se hotel prijazno nasmehljati. In Ecelino je videl: sam blagoslov je bil njegov pogled, sam blagoslov komaj vidni smehljaj. Čutil je ta blagoslov pač tudi metulj, zakaj krila so mu kar podrhtevala od nemira in radosti.

»Povrni ti Bog, Frančišek, ti sladki, in ti daj lahko noč!«

In tudi metulj je zletel ves blažen čez polje.

Kakor bi jo bili opomnili glasovi pod drevesom, da je treba nehati z delom in se napraviti na pot domu, se je tedaj izvila izmed listja in cvetja čebela, spodaj vsa rumena od nabranega medu. Trikrat je v krogu obletela črnolaso glavo svetčevo, venomer poltiho brenčé. In je zaprosila: »Brat Frančišek, ti sladki, blagoslovi tudi mene!«

Frančišek jo je gledal, gledal. In glej, zdaj so se mu ustnice v resnici nasmehnile.

In Ecelino je spet videl, čutil in slišal, kako blagoslavlja malo žuželko svetnikov pogled, srečni smehljaj, vse misli in vse od ljubezni kipeče srce: »Blagoslovi te, o sestrica, s svojim sladkim mirom Gospod Bog, čigar oltarjem služiš s svojim marljivim delom. Pridi srečno domu! Sladko si odpočij do jutri, da greš spet na delo, v veselje ljudem in na čast božjo.«

»Blagoslovi dobri Bog tudi tebe, brat Frančišek. S trikratnim blagoslovom te naj blagoslovi iz nebes in z vseh oltarjev, na katerih prebiva. Lahko noč!«

Tudi čebelica je odletela vsa srečna čez polje.

Frančišek pa se je naslonil ob deblo oranže.

Zagledal se je v zahajajoče solnce. Kakor bi gledal človeku v lice in oči, tako ga je gledal. Ecelino je videl, kako se mu prsi od velike radosti, ki je srce skoroda ne more nositi, dvigajo pod haljo, da se valovito gubasta halja napenja. Roke se mu počasi dvigajo kakor k blagoslovu. Tenke, ozke ustnice se mu smehljajo radostno in blaženo, ko čez nje hite in teko misli srca in njega blagoslov:

»Pozdravljen, o brat solnce! Blagoslovljen bodi! In češčen bodi Gospod Bog po tebi tudi, ko te ne bomo videli.«

Kakor za zahvalo so mu poljubljali rdeči žarki razvneto lice, ki je gorelo kakor razcvetela roža, božali so mu blagoslavlajoče bele roke. In kakor za zahvalo in slovo so vsi šepetali in peli v čudežnih, presladko zvenceh, kakor raztopljeno zlato se tiho prelivajočih melodijah: »Frančišek, naš brat, naš brat Frančišek, pozdravljen in blagoslovljen!«

Vitez pa je stal na istem mestu in se ni mogel zdramiti iz svojega začudenja, da je Frančišek vstal, se okrenil k njemu in ga ogovoril in povabil s svojim zvonkim, sladkim glasom, ki je zmagoval vsa srca:

»Pozdravljen, brat romar! Daj ti Gospod svoj mir! Če ti ni preslaba naša borna hiša, vstopi v imenu Gospodovem in odpočij pri nas to noč!«

Tedaj se je Ecelino zdrznil in zbudil. Stopil je, kakor gnan od sile, ki se ji ni mogel ustavljati, k Frančišku, se sklonil globoko doli k njegovi lilijski roki in jo goreče poljubil.

»Dà, prosim te, o oče Frančišek, izkaži mi to milost!«

A vso noč ni mogel Ecelino zaspati. Kakor v omotici je ležal na trdem, tesnem ležišču in je strmел v molčečo noč, kakor bi iz nje pričakoval pomoči in rešitve vznemirjenemu srcu in odgovora razburkanim mislim, ki so se venomer čudile, govorile in vpraševale:

»Kakšen človek, ta Frančišek, kakšen človek! Odkod ta njegova moč?«

Drugi dan je rekel Frančišek gostu:

»Brat moj, če mi maraš storiti ljubav in dobroto, tu je vrč, vzemi, pojdeva po vodo.«

In popotni gost, vitez Ecelino, je vzel velik lončen vrč, kakršnega je že držal v otroški roki tudi Frančišek, in sta šla.

Šla sta čez polje k potoku, ki je ob gozdu prihajal doli z gorovja.

Vso pot sta molčala.

A Frančišek ni stopal ob Ecelinu zamišljen in zaklenjen sam v se, s strogim obrazom, kakor si ga je nekoč slikal vitez v mislih. Ne! Tako svetel, tako od vroče, visoko plamteče notranje radosti ves ožarjen je bil njegov suhotni obraz, da je vitezu bilo, kakor da gre velika, beloplamteča plamenica ob njem. Oči svetčeve so objemale z radostno, hvaležno ljubeznijo polje in drevje, daljave do meglenih vrhov gorâ in nebo do modrih obrisov obzora — zdaj tako hrepeneče, kakor da iščejo vsepovsodi še novih, dosedaj še neznanih, še neuzžitih krasot in sladkosti, zdaj tako vriskajoče veselo, kakor da pijo srečo in blagoslov iz vseh njih

in travnikov, iz cvetk, iz žita, iz drevces in iz trt, iz mirnega, molče prisluškujočega ozračja, iz sinjih, sanjavih dalj, iz vsega ogromnega neba tam gori.

In Ecelino je videl in slišal, kako je vsa plan in ravan radostno pozdravljala svetnika. Žito se je pozibavalo, ko je prihajal, dasi je spalo popolno brezvetrije nad poljem, in se mu je priklanjalo kakor v slavi in časti prihajajočemu vladarju. Bilka se je stegovala daleč čez bilko, kakor radovedni otroci, ko zagledajo kje posebno čudo. Vsaka se je hotela dotekniti njegove halje, slednja mu poljubiti sladko belo roko. In vse so mu kakor v mogočnem koru šumele naproti: »Pozdravljen, brat Frančišek, blagoslovljen!«

In drevje, oljke, stoječe po polju, oranže in vse drugo drevje ga je pozdravljalo, od blizu in od daleč, in trte sem z brajd. Čaše in kelihi cvetk so pozvanjali po vsem polju: »Pozdravljen, brat Frančišek, blagoslovljen, ti blagi, dragi!«

In zemlja pod njegovimi nogami se je oglašala in mu je klicala z božajočimi glasovi: »Pozdravljen, brat Frančišek!«

Še kamenje se je zdramilo in je oživel. Kakor bi cingljali iz zemlje srebrni kraguljčki, se je glasilo in je zvonilo iz njega: »Pozdravljen, brat Frančišek! Name stopi, da me blagosloviš! Name stopi... name... name!«

Frančišek pa se je smehljaj kakor dete sredi najlepših sanj. In smehljaj njegov je blagoslavljal vso prirodo naokoli. In njegove oči so sipale blesteč, sladek blagoslov na vse strani. A kakor bi mu bilo vse to še premalo, je dvignil zdaj zdaj drobno roko. In Ecelino je videl, kako kipi in vre iz tenkih prstov kakor čudežno nežna svetloba vroča njegova ljubezen in sladki blagoslov njegovega srca in se siplje čez vse polje, čez vso krajino.

Tako sta prišla do potoka.

Frančišek marno poklekne ob strugi in potopi vrč globoko v kristalno vodo. Poklekne tudi Ecelino, pripogne se nad strugo, a od samega začudenja pozabi vrč potopiti. Strmi le na Frančiškov vrč in na njegovo roko. Zakaj glej, čudo, voda se je v hipu ustavila v svojem teku in vsi valčki so se kakor za stavo zagnali proti Frančiškovi roki. Kakor razposajeni otroci se prerivajo okoli nje in se kar tepo, kateri se prej prerine do nje in jo prej poboža in poljubi. In slednji valček, slednja kapljica potoka kliče in pozdravlja: »Pozdravljen, brat Frančišek, ti ljubi!« In od vseh strani švigajo ribice proti vrču in proti Frančiškovi roki, švigajo naglo in radostno, da se jim luskine kar lesketajo, in da nimajo niti časa, jadрати s plavuti. In vsaka ljubkaje

poboža roko svetnikovo in pozdravlja: »Pozdravljen, brat Frančišek, pozdravljen! Blagoslovi nas!« Glej, še troje črnih rakov prileze rakokrak izpod črnih korenin v globočini. Kakor bi se bali, da pridejo prepozno, se spuste v naglem teku proti roki Frančiškovi in pozdravljajo že od daleč: »Pozdravljen, brat Frančišek, blagoslovi tudi nas!«

In Frančišek jih blagoslavlja. Blagoslavlja z očmi, sevajočimi od ljubezni do Boga in do slehernega bitja božjega; blagoslavlja s srečnim smehljajem; blagoslavlja s tiho molitvijo vzradoščenega srca.

Vitez Ecelino pa položi svoj vrč na prod. Ne upa si pomočiti roke v vodo, ki je tako blagoslovljena od roke svetnikove.

Strmi v Frančiška z motnimi očmi, ker so polne solz. In spet mu govori in vprašuje vsa duša: »Kakšen izreden, čudežen mož! A odkod ta njegova moč?«

Zdrami ga šele mehki glas svetnikov:

»Zajmi, brat, in greva, da naju bratje doma ne čakajo predolgo!«

Ko so po preprostém kosilu odmolili skupno v cerkvi vsakdanje hvalnice Bogu predobrotljivemu, ki jih je tako ljubeznivo in bogato nasitil, je povabil Frančišek molče, samo s kretnjo roke in s tihim pogledom gosta s seboj. Sedla sta pred samostanom v senco oranže, kjer je Ecelino našel Frančiška prejšnji večer.

Sedela sta molče.

Frančišek se je zamaknil v lepoto opoldanske umbrijske pokrajine. Vse omamljene so strmele njegove črne oči čez s solncem oblitto ravan.

Ecelino pa je bil še vedno ves zatopljen v misli: »Kakšen čudežen človek! Odkod in kako vse to pri navadnem, umrljivem človeku?«

Tako sta bila zatopljena v svoje misli, da nista videla malega fantka — kakih šest let bi mu moglo biti — in še manjše deklice, ki sta prihajala po cesti in sta šla naravnost proti samotanu in proti Frančišku.

Stopala sta zelo počasi. Deček je držal deklico okrog pasu, in deklica se je naslanjala nanj, da jo je napol nesel. Mogla je namreč hoditi le z levo nogo. Z desno je stopala le po prstih; a je vsakokrat poltiho zaječala, ko se je uprla s prstki ob tla.

Frančišek in Ecelino sta ju zapazila šele, ko sta zaslišala tik sebe poltih otroški jok, in ko je fant izpregovoril z odločnim glasom, v katerem je bilo več poveljevanja nego prošnje.

»Angelini se je zasadil trn v peto. Frančišek, pomagaj ji!«

Frančišek in plemič sta začudeno pogledala prišleca.

»A kaj sta počela, Onofrio?« je ljubeče vprašal Frančišek in vstal.

»Bežala sva doli po cesti« — je vneto razkladal fantič, in črne oči so mu kar iskriale iz zagorelordečega obraza — »pa Angelina hipoma zakriči in pade. Zbodla se je. Trn tiči še v nogi. Velik je in debel. Pa ne pusti, da bi ga izdrl. Frančišek, pomagaj ti!«

Frančišek je vzel deklico in jo posadil na klop. Pokleknil je ob nji, da pogleda rano. A ko je hotel prijeti boso nogo, jo je dekletce naglo in boječe skrilo pod rdeče krilo.

»Ne! Boli!«

In zajokala je glasneje.

»Ali tudi Frančišku ne pustiš? Saj ti Frančišek ne stori nič žalega.«

A dekletce, lepo in sladko, da vitez ni mogel odvrniti pogleda od nje, je le streslo z glavico, da so se ji bogati črni kodri vsuli čez okrogla lica, in je zajokalo še bolestneje.

»Pusti, Angelina!« je prigovarjal Frančišek.

A dekletce je nožico še bolj skrivilo in skrilo pod krilce.

»Ti si nora, Angelina!« se je razsrdil fantič.

»Ali je Frančišek že storil kdaj komu kaj žalega?«

A dekletce ni maralo ničesar slišati.

Frančišek je vstal, in Ecelino je videl, kako mu sije iz oči velika, tesna zadrega. Ogledal se je naokoli, kakor otrok, ki ne zna, ne kod, ne kam, in išče z očmi pomoči ali vsaj dobre misli.

Baš tedaj sta se pripodila po cesti dva vrabčiča.

In plemič je videl, kako se je Frančišek v hipu razveselil.

»O bratca vrabčiča,« — je govoril v mislih — »glejta, dva mala gosta imam, pa ju, neroda, ne znam zabavati. Pomagajta mi, prosim, vidva, bratca!«

Vrabčiča sta se ustavila, za hip umolknila. Potem sta dva, tri hipe poltiho ščeбетala, kakor da se pogovarjata, kaj da jima je storiti. Nato sta pa zagnala vrišč, kakor bi ne bila le dva, ampak cela jata. Smejala sta se, se kljuvala, zmerjala, premetavala se po cestnem prahu, kakor bi bilo za največje plačilo. Dvignila sta se s ceste, poletela v zrak, a nenadoma je padel eden navpično, naglavički navzdol, kakor od strele zadet. Drugi je letel obupno vriščeč za njim, frfotal in prhotal okoli druga, ležečega negibno v prahu, čivkal, vokal in kričal, kakor bi šlo še njemu za življenje. Spustil se je ob mrliču na tla, ga pikal s kljunom,